

Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Sınırlılık Algı Şemaları İle Sınav Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi¹

İlhan ÇİÇEK¹, Fuat TANHAN²

¹Öğretim Görevlisi., Batman Üniversitesi, Kozluk Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Programı, Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Programı
cicekilhan7272@gmail.com, fuad65@gmail.com

Geliş Tarihi/Received:
26.04.2018

Kabul Tarihi/Accepted:
14.06.2018

Yayın Tarihi/Published:
27.06.2018

ÖZ

Bu araştırmanın amacı üniversiteye hazırlanan lise son sınıf öğrencilerinde sınırlılık algısı ile sınav kaygısı arasındaki ilişkiyi saptamaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırma Batman ili merkezinde lise son sınıfa devam eden öğrencilerin devam ettiği üç meslek lisesi, üç fen/anadolu lisesi ile üç genel liseden 210 kız, 254 erkek olmak üzere toplam 464 öğrenci üzerinde uygulanmıştır.

Araştırmada “Kişisel Bilgi Formu”, “ Sınav Kaygısı Envanteri” ile “Sınırlılık Şemaları Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma hipotezleri SPSS 20 programıyla analiz edildi. İlk önce Sınav Kaygısı Envanteri ile Sınırlılık Şemaları Ölçeği ile ilgi elde edilen bulgular (ortalama, yüzde ve standart sapmalar) betimsel istatistikle elde edildi. Daha sonra Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi ile ölçeklerin normal dağılmadığı saptandı ($p<0.05$). Bunun sonucunda Sınav Kaygısı Envanteri ile Sınırlılık Şemaları Ölçeği arasındaki ilişkinin saptanması için parametrik olmayan testler kullanıldı.

Bu araştırmanın sonucunda, üniversiteye hazırlanan öğrencilerde sınırlılık algısı ile sınav kaygısı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0.05$). Ayrıca sınırlılık şema ölçeğinden alınan puanların dersaneye gidip-gitmeme durumuna ve öğrencilerin gittikleri lise türüne göre anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($p<0.05$).

Anahtar Kelimeler: Kaygı, Sınav Kaygısı, Sınırlılık Algısı, Bilişsel Şemalar

Examining Of The Relation Between The High School Last Class Students Limitedness Perception And Test Anxiety

ABSTRACT

¹Bu çalışma Yüzüncü Yıl Üniversitesi eğitim bilimleri enstitüsü psikolojik danışmanlık ve rehberlik programında yapılan yüksek lisans tez çalışmasından türetilmiştir. 69

²III. Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur. 31 Mayıs-3 Haziran 2016.

The purpose of this investigation is to determine the relation between the high school last class student's limitedness perception and test anxiety. In accordance with this purpose, this research was applied to 464 students (210 female and 254 male) studying at last degree carrying on at three vocational high schools, three science/anatolian high schools and three general high schools in Batman city.

In this study, "Personal Information Form" "Test Anxiety Inventory" "Limitedness Schemas Questionnaire" were used. Investigation hypotheses were examined by SPSS 20 program. First, test results (average, percentage and standard) obtained from Test Anxiety Inventory and Limitedness Schemas Questionnaire were generated by descriptive statistic. Then, it was obtained by Kolmogorov-Smirnov Normality Test that scales were not normally distributed ($p < 0.05$). As a result of this, nonparametric tests were used to determine the relation between Test Anxiety Inventory and Limitedness Schemas Questionnaire. It was found that there is a significant relation between the limitedness perception and test anxiety for students in preparing to university ($p < 0.05$). Furthermore, Limitedness Schemas Questionnaire showed a meaningful difference in accordance with prep-school situation and high school type at which students attended ($p < 0.05$).

Keywords: Anxiety, test anxiety, Limitedness perception, Cognitive schemas

1. GİRİŞ

Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de gençlerin gelecek ile ilgili planları, başarmak zorunda oldukları sınavlarla şekillenmektedir. Öğrencilerin bütün öğretim kademelerindeki giriş, yerleştirme veya bir sınıftan ya da okuldan diğerine geçiş konusundaki kararlar, genellikle aldıkları sınav sonuçlarına göre verilmektedir.

Türkiye'de eğitim sistemi sınav merkezli olduğundan, öğrencinin üniversiteye girmesi hayatının önemli amaçlarından biri haline gelmiştir. Türkiye'de üniversiteye giriş sınavlarına hazırlık aşaması, ilkökul kademesinden başlayarak lise yıllarının sonuna kadar devam etmektedir. Bu hazırlık süresince, öğrenciler, yoğun, yıpratıcı ve stresli bir dönem geçirmektedirler (Yıldırım, 2006). Eğitimin temel felsefesinin kişileri, özellikle ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirmek ve kendilerine özgü becerilerin geliştirmek olarak görülmesine rağmen, ülkemizde son yıllarda birçok ailenin bu hakikate zıt davranışlar içinde hareket ettikleri gerçeği ile karşılaşmaktayız. Ailelerin çocuklarının sınavlarda başarılı olabilmeleri ve istedikleri okullara girebilmeleri için yoğun çaba içinde oldukları gözlemlenmektedir (Yavuzer, 1996). Hem çevresel faktörler hem de anne-babaların beklentileri, birçok öğrencinin sınavları tehdit edici olarak algılamasına ve sınav kaygısı yaşamasına neden olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

Sınav kaygısına daha net bir açıklık getirebilmek için kaygının tanımının yapılması yerinde olacaktır. Literatüre bakıldığında şu tanımlar karşımıza çıkmaktadır. Cüceloğlu (2002), kaygı, nedeni kesin olarak tanımlanamayan rahatsız edici edici bir duygu veya mantıksız korku olarak betimlenmektedir. Morgan (1977), kaygının insanların varoluşlarındaki en temel duyguları arasında yer aldığını belirtmektedir. Kaygının korku, öfke, sıkıntı gibi duygulara iç içe olduğu, anlaşılmasının ve betimlenmesinin oldukça güç bir kavram olduğu şeklinde değerlendirmektedir.

Literatürde kaygı "durumluluk kaygı" ve "sürekli kaygı" olarak ele alınmaktadır. Durumluluk kaygı, tehlikeli olarak isimlendirilen durumlar öncesinde veya olaylar esnasında

ortaya çıkar ve bu olaylar esnasında bireylerin kaygı seviyelerinde artış olur. Durumluluk kaygı ise, çoğunlukla rasyonel sebeplere bağlı, başkalarının da nedeni anlaşılabilen bir kaygı çeşididir. Bazı kişilerde de belli bir olay ve nedene bağlı olmayan genel ve devamlı kaygı hali vardır. Ve bu durum, “ sürekli kaygı” olarak tanımlanmaktadır (Öner, Le compte, 1998). Sürekli kaygı düzeyi yüksek olan bireyler, başkalarınınca tehdit edici bir rahatsızlık olarak algılanmayacak durumlarda bile, kaygı gösterirler. Kişi içinde bulunduğu şartlardan hoşnut olmama, genel bir hoşnutsuzluk hali gösterme, her an başına kötü bir şey gelecekmiş gibi algılama, sürekli kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin temel özellikleri olarak gösterilebilir. Bireyin içinde bulunduğu durumlarla doğrudan bağdaşmayan, başkaları tarafından sebebi net bir şekilde anlaşılmayan kaygı sürekli kaygı halidir. Alan yazında, sürekli kaygı aynı zamanda nevrotik kaygı olarak da adlandırılır (Şahin, 1985).

1.1. Sınav Kaygısı

Sınav kaygısı sınavlarda, testlerde ya da diğer resmi değerlendirme becerilerinde düşük performansla sebebiyet veren korku olarak değerlendirilir (Safren, Gonzalez, Horner, Leung, Heimberg, & Juster, 2000). Başka bir tanımla, sınav kaygısı; tehdit edici bir durum karşısında psikolojik, fizyolojik ve davranışsal tepkilerde düşüş ile kendini gösteren stabil olmayan bir kişilik özelliği olarak da betimlenmektedir (McDonald, 2001).

Spielberger’e (1972) göre sınav kaygısı, gerçek bir sınav veya değerlendirme halinde meydana gelen, bireyin nesnel performansını ortaya koymasını engelleyen bilişsel, duyuşsal, davranışsal hareketler, kişide gerginlik yaratan, hoş olmayan bir duygu durumudur. Spielberger & Vogg (1995), sınav kaygısını kuruntu ve duyuşsallık olmak üzere iki boyutta incelemişler. Sınav kaygısının “kuruntu” boyutu; bireyin sınav esnasında yapılması gerekeni yapamayacağını, yüzyüze geldiği problemin üzerinden gelemeyeceği inancı “ya başaramazsam, ya yapamazsam” gibi olumsuz bilişlerle dikkatinin dağılmasına neden olan bir süreçtir. Duyuşsallık boyutu ise; sınav kaygısının duyuşsal, fizyolojik yönünü oluşturan otonom sinir sisteminin aşırı derecede uyarılmasıdır. Duyuşsallık, hızlı kalp atışları, terleme, ani ateş basması, kızarma, mide bulantıları, sinirlilik, gerginlik gibi psiko-somatik tepkilerin belirdiği bir durumdur.

Sınav kaygısının oluşmasında öne çıkan nedenler şu şekilde sıralanabilir. Ebeveynin çocuk üzerindeki beklentileri ve baskıları (Büyükkaragöz, 1990), okulun beklentileri ve politikaları (Yapıcı ve Yapıcı, 2005), öğrencilerin özellikleri (Alyaprak, 2006) gibi nedenler gösterilebilir.

1.2.Sınırlılık Algısı

Sınav kaygısı ile ilişkisi olabileceği düşünülen sınırlılık algısı, kişinin dünyadaki gelişim olanaklarını ve kişiler arası ilişkileri kısıtlı, bu iki alanındaki olanakları kendi içinde bağımlı ve değişmez olarak algılama eğilimini tanımlamaktadır (Blatt & Zuroff, 1992; Boysan ve Kayri, 2006). Bir diğer deyişle, sınırlılık algısı bireyin, belli bir potansiyele sahip olmasına rağmen, içinde bulunduğu durumları değiştiremeyeceği, yeni ilişkiler geliştiremeyeceği, daha çok başkalarına bağımlı olarak yaşayacağı düşüncesinin ön planda olmasıdır. Boysan, Beşiroğlu, Kara, Kayri, & Keskin (2008), sınırlılık algısı, bireylerin amaçlarını gerçekleştirme hususundaki beklentileri üzerinde etkili olan, dünyadaki gelişim imkanlarına ve kişiler arası ilişkilere dair zihinsel şemalardan kaynaklanan pozitif olmayan değerlendirmelerden oluşmaktadır. Söz konusu sınırlılık algısı, kişide psikopatolojik hallerin ortaya çıkmasında bir bilişsel rafine görevi görmektedir.

Alan yazın incelendiğinde sınırlılık şemalarının ilişkili olduğu pek çok faktör bulunmaktadır. Sınırlılık şemalarının, obsesif-kompulsif ve disosyasyon belirtilerinin artışında önemli bir etken olduğu ortaya çıkmıştır (Boysan, Besiroğlu, Kalafat, Kagan & Ateş, 2010). Kağan (2011), yaptığı çalışmada, mükemmeliyeteçilik ile sınırlılık şemaları arasında orta düzeyde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Sınırlılık şemalarının, depresyon (Kayri & Boysan, 2008), obsesif-kompulsif bozukluk (Aydın, Boysan, Tutarel-Kislak, Kalafat, Selvi & Besiroğlu, 2012) ve kariyer kararsızlığı (Boysan & Kağan, 2016) gibi değişkenlerle ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Bu çalışmada genel amaç olarak, üniversiteye hazırlanan lise son sınıf öğrencilerde sınav kaygısı ile sınırlılık algısı arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, çalışmaya katılan öğrencilerin sınav kaygısı puanları ile sınırlılık algısı puanları arasında ilişkinin hangi düzeyde olduğuna bakılacaktır.

Sınavların insanların hayatlarında çok önemli bir yer edindiği apaçiktir. Kişilerin bu önemli olguya atfettikleri düşünceler ve yaptıkları yorumlar onların kaygı yaşamalarına neden olmaktadır. Bu kaygının nedenlerinin bilinmesi, hangi durumların beraberinde sınav kaygısını tetikleyici olduğunun saptanması sınav kaygısının tolere edilebilir bir seviyeye indirilmesi açısından anlamlı olacağı düşünülmektedir. Temel bilişsel şemalar içerisinde; sınırlılık algı şemalarının yerinin ne olduğunun bilinmesi, kişinin kendini nasıl algıladığı, ilişkilere dair sınırlılıkları, değişmezlik inancı ve bağımlılık algısının ne olduğunun saptanması, sınav kaygısı ilişkisi noktasında bize yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

Çalışmanın yöntemi ilişkisel tarama modelidir. Çalışmanın evreni, Batman il merkezindeki 21 ortaöğretim okulunda eğitimlerine devam eden 4567 lise son sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Örneklem seçimi, Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün belirlediği eğitim bölgeleri ve sosyo-ekonomik düzey göz önünde bulundurularak 3 bölgeye ayırdığı kıstaslar dikkate alınarak yapılmıştır. Bu üç eğitim bölgesinde yer alan okullara, basit seçkisiz örneklem yöntemiyle tüm okullara eşit şans tanınarak, her tabakadan 3 genel lise, 3 anadolu/fen lisesi, 3 meslek lisesi seçilmiştir (Büyüköztürk ve Arkadaşları, 2008). Örneklem olarak seçilen okullarda, lise son sınıfta öğrenim gören öğrenci sayısı 2165'dir. 0.05. hata payı göz önünde bulundurulduğunda, bu sayının evreni temsil etmede yeterli olduğu söylenebilir (Çıngı, 1990). Çalışmada "Sınırlılık Şemaları Ölçeği", "Sınav Kaygısı Envanteri" ve "Kişisel Bilgi Formu" olmak üzere üç tane veri toplama aracı kullanılmıştır.

2.1.Sınırlılık Şemaları Ölçeği (SSÖ)

Boysan ve Kayri (2006) tarafından geliştirilen "Sınırlılık Şemaları Ölçeği" kişilerarası ilişkilere ve yaşam olanaklarına ilişkin sınırlılık inançlarını belirlemeye yönelik olarak geliştirilmiş olup 30 soruluk bir ölçme aracıdır. Ölçek 0 (kesinlikle katılmıyorum) ve 4 (tamamen katılıyorum) arasında değişen, 5'li Likert tipi bir ölçektir. Sınırlılık algısı ölçeği 4 alt ölçekten oluşmaktadır; İlişkilere Dair Sınırlılık (10 madde), Dünyaya İlişkin Sınırlılık (5 madde), Değişmezlik İnancı (5 madde), ve Bağımlılık (10 madde) alt ölçeğidir. Alt ölçeklerin iç tutarlılıkları Crocbach alfa katsayısı hesaplanarak değerlendirilmiştir. İlişkilere dair sınırlılık alt ölçeğinin iç tutarlılığı 0.77, dünyaya ilişkin sınırlılık alt ölçeğinin iç tutarlılığı 0.71, değişmezlik inancı alt ölçeğinin iç tutarlılığı 0.81 ve bağımlılık algısı alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı

0.65'tir. Ölçekten alınabilecek puanlar 0-120 arasında değişmektedir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenirlik çalışması Boysan ve Kayri (2006) tarafından yapılmıştır.

2.2. Sınav Kaygısı Envanteri (SKE)

Araştırmada kullanılan Sınav Kaygısı Envanteri Spielberger ve bir grup doktora öğrencisinin 1974-1979 yılları arasında Güney Florida Üniversitesi'nde yaptıkları araştırmayla oluşturmuş ve ilk kez 1980 yılında yayınlanmış psikometrik bir ölçektir. Necla Öner ve Deniz Albayrak Kaymak tarafından da 1986 yılında Türkçe'ye uyarlanmıştır.

Sınav Kaygısı Envanteri bir soru formu ile yanıt formundan oluşur. Bu formda 20 cümlelik soru maddesi ve bu maddelerin karşısında dört seçenek yer almaktadır. Bunlar ; (1) hemen hiçbir zaman (2) bazen, (3) sık sık, (4) hemen her zaman şeklindedir. Toplam 20 envanter maddesinden sekizi kuruntu (2, 3, 4, 5, 8, 12, 17 ve 20), on ikisi de (1, 6, 7, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18 ve 19) duyusallık alt testlerini oluşturur. Ölçmede üç ayrı puan elde edilir; kuruntu puanı (SKE-K), duyusallık puanı (SKE-D) ve her ikisinin birleşimi olan toplam ya da tüm test puanı (SKE-T)'dir. Sınav Kaygısı Envanteri, lise ve üniversite öğrencileri için geliştirilmiş olsa da Türkçe uyarlamasında on yaş ve üzeri öğrencilere de uygulanabilecek hale getirilmiştir (Öner, 2006; Öner, 1990).

2.3. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu aşağıdaki değişkenleri içermektedir.

1. Cinsiyet,
2. Dersaneye gidip-gitmeme durumu,
3. Mezun olunacak okul türü,
4. Mezun olunacak alan,
5. Ebeveynin ekonomik durumu.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırma ile ilgili sınav kaygısı envanteri ile sınırlılık şemaları ölçeğinde elde edilen bulguların istatistiksel olarak betimlenmesi, ölçeklerden elde edilen ortalamalar, standart sapmalar, minimum ve maksimum puanlar açıklanmıştır. Sınav kaygısı envanteri ile sınırlılık şemaları ölçeğin ortalamaların nasıl bir dağılım gösterdiğine yönelik bilgiler ve bunun sonucunda iki ölçek arasında ilişkinin ne düzeyde olduğu, alt ölçekler arasında korelasyon katsayısının yüksek olup olmadığına ilişkin analizler kategorik olarak Ki Kare testi ile sınırlanmıştır.

Tablo 1. Örneklem grubunu gösteren tablo

Değişken		n	%
Cinsiyet	Erkek	254	54.7
	Kadın	210	45.3
Dersane	Giden	203	44
	Gitmeyen	260	56
Alan	Sözel	158	33.6
	Eşit Ağırlık	134	28.9
	Sayısal	172	37.5
Lise Türü	Meslek Lisesi	158	34.1
	Anadolu/Fen Lisesi	125	26.9
	Genel Lise	181	39
Ekonomik Durum	Yüksek	62	13.1

Orta	329	70.7
Düşük	73	15.9

Tablo 1'e bakıldığında çalışmaya katılan toplam öğrenci sayısının 464 olduğu görülmektedir. 254'ü erkek (%54,7), 210'ün (%45,3) kız olduğu, dershaneye gidip –gitmeme durumuna göre, 203 (%44,00)'ün bir dersaneye gittiği, 260 (%56,00)'ün ise bir dershaneye gitmediği, alanı sözel olan öğrenci sayısının 156 (%33,6) olduğu, alanı Eşit ağırlık olanın 134 (%28,9) olduğu, alanı sayısal olanın ise 174 (%37,5) olduğu görülmektedir. Tablo 1 incelendiğinde meslek liselerine giden öğrenci sayısı 158 (%34,1), anadolu/fen liselerine giden 125 (%26,9), genel liseye giden öğrenci sayısının ise 181 (%39) olduğu ortaya çıkmaktadır. Tabloya bakıldığında ekonomik durumu yüksek olan öğrenci sayısı 62 (%13,1), ekonomik durumu orta düzeyde olan öğrenci sayısının 329 (%70,7) olduğu, ekonomik durumu düşük olan öğrenci sayısının ise 73 (%16,1) olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Sınav kaygısı envanteri ile sınırlılık şemaları ölçeğinin puanlarının incelenmesi

	N	Minimum	Maximum	Ortalama	Ss
Toplam SKE	464	20	80	44.1	11.3
Kuruntu	464	8	32	17.6	5.1
Duyuşsalılık	464	12	48	26.5	6.9
Toplam SŞÖ	464	30	120	76.2	14
İlişkilere Dair Sınırlılık	464	10	40	26.5	5.8
Dünyaya İlişkin Sınırlılık	464	5	20	12.8	3.2
Değişmezlik İnancı	464	10	40	24.2	5.2
Bağımlılık	464	5	20	12.2	3.1

Tablo 2 incelendiğinde çalışmaya katılan öğrencilerin toplam sınav kaygısı envanterinde (ort=44.1), olduğu tespit edilmiştir. Kuruntu alt boyutunda ise, (ort=17.6), duyuşsalılık alt boyutunda (ort=26.5) olduğu görülmektedir. Toplam sınırlılık şemaları ölçeğinde elde edilen sonuçlar (ort=76.2) olduğu, ilişkilere dair sınırlılık alt boyutunda (ort=26.5), (Ss=5.8), dünyaya ilişkin sınırlılık alt boyutunda (ort=12.8), değişmezlik inancı alt boyutunda (ort=24.2) olduğu, son olarak bağımlılık alt boyutunda (ort=12.2) olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Ölçeklerden elde edilen puanların dağılımı

	N	ort.	Ss	p
Toplam SKE	464	44.1	11.3	.029
Kuruntu	464	17.6	5.1	.001
Duyuşsalılık	464	26.5	6.9	.002
Toplam SŞÖ	464	76.2	14	.163
İlişkilere Dair Sınırlılık	464	26.5	5.8	.060
Dünyaya İlişkin Sınırlılık	464	12.8	3.2	.001
Değişmezlik İnancı	464	24.6	5.2	.032
Bağımlılık	464	12.2	3.1	.018

Tablo 3 incelendiğinde normallik testi sonucunda ilişkilere dair sınırlılık alt ölçeği (0.060>0.05) ile toplam sınırlılık şema ölçeği değeri (0.163>0.05) normal bir dağılım gösterirken, geriye kalan diğer ölçekler ve onlara ait alt boyut ölçeklerinde p değeri 0.05'den daha düşük olduğu, normal dağılım göstermediği görülmektedir. Bu da sonuçların çoğunun normal bir dağılım gösteremediğini ortaya koymaktadır. Normal dağılım olmadığı için parametrik olmayan testler kullanılmıştır.

Öğrencilerin sınav kaygıları düzeylerinin ve sınırlılık algı düzeylerinin belirlenmesi konusunda daha detaylı bir sonuç elde etmek için kümeleme analizi uygulanmış ve örneklemin aslında üç alt sınıftan oluştuğu saptanmıştır. Buna göre Tablo 4'te görüldüğü üzere her iki ölçek "Sınav Kaygısı Envanteri" ve "Sınırlılık Şemaları Ölçeği" için birinci kümede "düşük grup", ikinci kümede "eşik grup", üçüncü kümede "yüksek grup" yer almaktadır.

Tablo 4. SKE ile SŞÖ'nün İki Aşamalı Kümeleme Analizi

		N	%	Ort.	Ss
Sınav Kaygısı Envanteri	1 (Düşük)	238	51.3	35.3	5.4
	2 (Eşik)	180	38.8	50.1	4.5
	3 (Yüksek)	46	9.9	66.3	5.2
		N	%	Ort.	Ss
Sınırlılık Şemaları Ölçeği	1 (Düşük)	137	29.5	60.7	7
	2 (Eşik)	222	47.8	76.7	5
	3 (Yüksek)	105	22.6	95.5	7.7

Tablo 4 incelendiğinde sınav kaygı durumları “düşük” olan öğrencilerin (n=238) olduğu, bu da toplam öğrencilerin %51.3’ünü oluşturduğu, sınav kaygısı puan ortalamalarının (ort=35.3) olduğu ve standart sapmaları ortalamalarının da (Ss=5.4) olduğu görülmektedir. Bu sonuç öğrencilerin yarısından fazlasının sınav kaygısı durumlarının düşük olduğunu göstermektedir. Diğer tarafta, sınav kaygı durumları “eşik” kümesinde yer alan öğrencilerin (n=180) olduğu, bu sonuç öğrencilerin %38.8’ini oluşturduğu, sınav kaygısı puan ortalamalarının (ort=50.1) olduğu, standart sapmaları ortalamalarının ise (Ss=4.5) olduğu saptanmaktadır. Bu sonuç örnekleme yer alan hatırı sayılır düzeyde öğrencilerin sınav kaygı düzeylerinin “eşik” kümesinde yer aldığını ve en yüksek sınav kaygı puanı olan (max=80) puanın oldukça aşağısında yer aldığını göstermektedir. Son olarak sınav kaygı durumları “yüksek” olan öğrencilerin (n=46) olduğu, bu sonucun toplam öğrencilerin %9.9’ünü oluşturduğu, sınav kaygısı puan ortalamalarının (ort=66.3) olduğu ve standart sapmaları ortalamalarının da (Ss=5.2) olduğu görülmektedir. Bu sonuç örnekleme yer alan öğrencilerin düşük bir bölümünün sınav kaygısı puanlarının yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 4’e bakıldığında sınırlılık algısı durumları “düşük” olan öğrencilerin (n=137) olduğu, bu da toplam öğrencilerin %29.5’ni oluşturduğu, sınırlılık algısı puan ortalamalarının (ort=60.7) olduğu ve standart sapmaları ortalamalarının da (Ss=7) olduğu görülmektedir. Bu sonuç öğrencilerin yüksek bir bölümünün sınırlılık algısı durumlarının düşük olduğunu göstermektedir. Diğer tarafta sınırlılık algısı durumları “eşik” kümesinde yer alan öğrencilerin (n=222) olduğu, bu sonuç çalışmada yer alan öğrencilerin %47.8’ini oluşturduğu, sınırlılık algısı puan ortalamalarının (ort=76.7) olduğu, standart sapmaları ortalamalarının ise (Ss=5) olduğu saptanmaktadır. Bu sonuç örnekleme yer alan öğrencilerin yarısına yakının sınırlılık algısı düzeylerinin “eşik” kümesinde yer aldığını ve en yüksek sınav kaygı puanı olan kişilerin en yüksek puanın oldukça aşağısında yer aldığını göstermektedir. Son olarak sınırlılık algısı durumları “yüksek” kümesinde yer alan öğrencilerin (n=105) olduğu, bu sonucun toplam öğrencilerin %22.6’nı oluşturduğu, sınırlılık algısı puan ortalamalarının (ort=95.5) olduğu ve sınırlılık algıları ölçeğinin en yüksek puanı olan yakın olduğu, standart sapmaları ortalamalarının da (Ss=7.7) olduğu görülmektedir. Bu sonuç örnekleme yer alan öğrencilerin üçte bir 3/1 bölümünün sınırlılık algısı puanlarının yüksek olduğunu göstermektedir. Burada örnekleme yer alan öğrencilerin, sınırlılık algı düzeyi “Yüksek” kümesinde yer alanların, sınav kaygısı düzeyi “Yüksek” grubunda yer alan öğrencilerden daha yüksek bir oranın olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak her iki ölçekten de öğrencilerin aldıkları puanların yüksek olmadığı açıklaması yapılabilir.

Sınav Kaygısı Envanteri ile Sınırlılık Şemaları Ölçeği ve alt ölçekleri arasındaki ilişkinin anlamlılığının tespiti ve incelenmesi için yapılan korelasyonun sonuçları Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5. SKE ile SŞÖ arasındaki korelasyonun incelenmesi

Sınırlılık Şema Ölçeği	Sınav Kaygısı Envanteri		
	Toplam SKE	Kuruntu	Duyuşsallık
Toplam SŞÖ	*.000	.000	.000
	** .241	.261	.274
Dünya İlişkin Sınırlılık	.000	.000	.000
	.214	.191	.204

Değişmezlik İnancı	.005	.005	.000
	.163	.129	.173
Bağımlılık	.000	.001	.000
	.177	.158	.169
İlişkilere Dair Sınırlılık	.000	.000	.000
	.271	.249	.258

* p değeri, **Korelasyon Katsayısı (KKS)

Tablo 5'e bakıldığında sınav kaygısı envanteri toplam puan ve alt ölçekleri ile sınırlılık şemaları ölçeği toplam puanı ile alt ölçekleri arasında çok güçlü olmasa da bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Burada ortaya çıkan bulgulara göre, üniversiteye hazırlanan öğrencilerin her iki ölçekten aldıkları puanların benzerliğinden ve geçirgenliğinden bahsedilebilir.

Tablo 6. Kümeleme analizi sonrası gruplara ilişkin ki kare testi sonuçları

		Sınav Kaygısı Envanteri			
		Düşük	Eşik	Yüksek	Toplam
Sınırlılık Şemaları Ölçeği	Düşük	91	37	9	137
		%66.4	27%	%6.6	100%
		%38.2	%20.6	%19.6	%29.5
	Eşik	108	101	13	222
		%48.6	%45.5	%5.9	100%
		%45.4	%56.1	%28.3	%47.8
Yüksek	39	42	24	105	
	%37.1	40%	%22.9	100%	
	%16.4	%23.3	%52.2	%22.6	
Toplam		238	180	46	464
		%51.3	%38.8	%9.9	100%

$$X^2=41,08, df=4, p=.000 (p<.05)$$

Tablo 6'a bakıldığında sınav kaygısı envanteri ile sınırlılık algıları şemaları ölçeği sonuçlarının kategorik olarak karşılaştırıldığında aralarında güçlü bir anlamlılık olduğu görülmektedir $P.<0.05$.

Sınırlılık Şemaları Ölçeğinde kategorik olarak "Düşük" kümesinde yer alan 91 kişi Sınav Kaygısı Envanterinde aynı şekilde "Düşük" grubunda yer almaktadır. Sınırlılık Şemaları Ölçeğinde "Düşük" grubunda yer alan 37 kişi, Sınav Kaygısı Envanterinin "Eşik" grubunda yer almaktadır. Diğer tarafta Sınırlılık Şemaları Ölçeğinde "Düşük" grubunda yer alan 9 kişi ise, Sınav Kaygısı Envanterinin "Yüksek" grubunda yer almaktadır. Burada söz konusu Sınırlılık Şemaları Ölçeğinde "Düşük" grubunda yer alan öğrencilerin ($n=91$) 3/2'ya yakını aynı zamanda Sınav Kaygısı Envanterinde "Düşük" grubunda da yer almaktadır. Bu durum Sınırlılık Şemaları Ölçeği ile Sınav Kaygısı Envanteri arasında "Düşük" kategorisi arasında zayıf da olsa bir ilişkiden bahsedilebilir.

Diğer tarafta Sınırlılık Şemaları Ölçeği "Eşik" kategorisinde yer alan 108 kişi Sınav Kaygısı Envanterinde "Düşük" grubunda yer almaktadır. Sınırlılık Şemaları Ölçeğinin "Eşik" kategorisinde yer alan 101 öğrenci aynı zamanda Sınav Kaygısı Envanterinin "Eşik" grubunda yer almaktadır. Son olarak Sınırlılık Şemaları Ölçeğinin "Eşik" grubunda yer alan 13 kişi, Sınav Kaygısı Envanterinin "Yüksek" grubunda yer almaktadır. Bu veriler gösteriyor ki, Sınırlılık Şemaları Ölçeği ile Sınav Kaygısı Envanteri "Eşik" kategorisinde yer alan öğrencilerin sayısının yüksek olduğu ve aralarında bir ilişkinin olduğu söylenebilir.

Sınırlılık Şemaları Ölçeği "Yüksek" kategorisinde yer alan 39 kişi, Sınav Kaygısı Envanterinin "Düşük" grubunda yer almaktadır. Diğer tarafta Sınırlılık Şemaları Ölçeğinin "Yüksek" kategorisinde yer alan 42 kişi, Sınav Kaygısı Envanterinin "Eşik" grubunda yer edilmektedir. Son olarak Sınırlılık Şemaları Ölçeğinin "Yüksek" kategorisinde yer alan 24 kişi, aynı şekilde Sınav Kaygısı Envanterinin "Yüksek" kategorisinde yer almaktadır. Burada Sınırlılık Şemaları Ölçeği ile Sınav Kaygısı Envanteri arasında "Yüksek" kategorisinde aynı kategoride yer alan öğrenci sayısı diğer kategorilere göre (Düşük, Eşik) daha düşük olduğu ve aralarındaki ilişkide kısmi bir düşüklükten bahsedilebilir.

Sonuç olarak Sınırlılık Şemaları Ölçeği ile Sınav Kaygısı Envanteri arasında, öğrencilerin

durumlarının kategorize edildiği şekliyle karşılaştırma yapıldığında, kategoriler arasında yüksek düzeyde bir ilişkinin olduğu ve aynı kategoride yer alma oranlarının yeterli sayıda olduğu söylenebilir. Çıkan sonuçlar kategorik olarak Üniversiteye hazırlanan Öğrencilerin Sınırlılık Algıları ile Sınav Kaygıları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.

Sınav Kaygısı Envanteri ile kategorileri (Düşük, Eşik, Yüksek) ile Sınırlılık Şemaları Ölçeği kategorileri karşılaştırıldığında şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

Sınav Kaygısı Envanterinde, sınav kaygı düzeyi “Düşük” grubunda yer alan 91 öğrenci aynı zamanda Sınırlılık Şemaları ölçeğinde “Düşük” grubunda yer almaktadır. Sınav Kaygısı Envanterinde “Düşük” grubunda yer alan 108 kişi, Sınırlılık Şemaları Ölçeğinde “Eşik” grubunda yer almaktadır. Sınav Kaygısı Envanterinde, sınav kaygı düzeyi “düşük” grubunda yer alan 39 öğrenci, Sınırlılık Şemaları ölçeğinde “Yüksek” grubunda yer almaktadır.

Sınav Kaygısı Envanterinde, sınav kaygı düzeyi “Eşik” grubunda yer alan 37 kişi, Sınırlılık Şemaları ölçeğinde “Düşük” grubunda yer almaktadır. Sınav Kaygısı Envanterinde, “Eşik” grubunda yer alan 101 kişi, aynı zamanda Sınırlılık Şemaları ölçeğinde “Eşik” grubunda yer almaktadır. Bu durumda Sınav Kaygısı Envanteri ile Sınırlılık Şemaları Ölçeği “Eşik” grubunda kişi sayısının toplamın yarısına tekabül ettiği görülmektedir. Kategorik olarak ilişkinin güçlü olduğundan bahsedilebilir. Sınav Kaygısı Envanterinde, “Eşik” grubunda yer alan 42 kişi, Sınırlılık Şemaları ölçeğinde “Yüksek” grubunda yer almaktadır.

Son olarak Sınav Kaygısı Envanterinde, “Yüksek” kategorisinde yer alan 9 kişi, Sınırlılık Şemaları Ölçeğinde “Düşük” grubunda yer almaktadır. Sınav Kaygısı Envanterinde “Yüksek” grubunda yer alan 13 kişi, Sınırlılık Şemaları Ölçeğinde “Eşik” grubunda yer almaktadır. Sınav Kaygısı Envanterinde, “Yüksek” grubunda yer alan 24 kişi aynı zamanda Sınırlılık Şemaları ölçeğinde “Yüksek” grubunda yer aldığı görülmektedir. Bu sonuç Sınav Kaygısı Envanterinin “Yüksek” grubunda yer alan öğrencilerin yarısından fazlasının, Sınırlılık Şemaları Ölçeği ile aynı grupta yer aldığı saptanmaktadır.

Tablo 7. Cinsiyet değişkenine dönük ki-kare testi sonuçları

		Sınırlılık Şemaları Ölçeği			
		Düşük	Eşik	Yüksek	Toplam
Cinsiyet	Erkek	81 %59.1	120 %54.1	53 %50.5	254 %54.7
	Kadın	56 %40.9	102 %45.9	52 %49.5	210 %45.3
	Toplam	137 100%	222 100%	105 100%	464 100%
$X^2=1.875, df=2, p=.392 (p>.05)$					
		Sınav Kaygısı Envanteri			
		Düşük	Eşik	Yüksek	Toplam
Cinsiyet	Erkek	140 %58.8	89 %49.4	25 %54.3	254 %54.7
	Kadın	98 %41.2	91 %50.6	21 %45.7	210 %45.3
	Toplam	238 100%	180 100%	46 100%	464 100%
$X^2=3.642, df=2, p=.162, (p>.05)$					

Tablo 7'e bakıldığında Sınırlılık Şemaları Ölçeğinin Ki kare analizinde erkek ve kadın öğrencilerin kategorik olarak karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. $P>0.05$. Aynı şekilde Sınav Kaygısı Envanterinin Ki kare analizinde kategorik olarak kadın ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı ortaya çıkmaktadır. Her iki ölçekten elde edilen bu bulgular, cinsiyet değişkeninde, sınav kaygısının ve sınırlılık algısının anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği söylenebilir.

Tablo 8. Dershane değişkenine dönük ki-kare testi sonuçları

		Sınırlılık Şemaları Ölçeği			
		Düşük	Eşik	Yüksek	Toplam
Dersane	Giden	73 %53.3	94 %42.3	36 %34.3	203 %43.8

	Gitmeyen	64 %46.7	128 %57.7	69 %65.7	261 %56.3
	Toplam	137 100%	222 100%	105 100%	464 100%
$X^2=9.061, df=2, p=.011 (p<.05)$					
Sınav Kaygısı Envanteri					
		Düşük	Eşik	Yüksek	Toplam
Dersane	Giden	115 %48.3	72 40%	16 %34.8	203 %43.8
	Gitmeyen	123 %51.7	108 60%	30 %65.2	261 %56.3
	Toplam	238 100%	180 100%	46 100%	464 100%
$X^2=4.551, df=2, p=.103 (p>.05)$					

Tablo 8 incelendiğinde Sınırlılık Şema Ölçeği puanlarının öğrencilerin dersaneye gidip-gitmeme durumuna göre Ki kare analizinde kategorik olarak aralarında güçlü bir ilişkinin olduğu görülmektedir. $p<0.05$. Diğer tarafta öğrencilerin dersaneye gidip gitmeme durumuna göre Sınav kaygısı envanterinden alınan puanların Ki kare analizine bakıldığında kategorik olarak aralarında anlamlı bir ilişkinin olmadığı ortaya çıkmaktadır. $p>0.05$. Bu bulgular ışığında, dersaneye giden öğrencilerin, belirsizlik dünyaları biraz daha aralandığından, kendilerini sınırlı ve bağımlı hissetme düzeylerinin yüksek olmadığı değerlendirilebilir.

Tablo 9. Alan değişkenine dönük ki-kare testi sonuçları

Sınırlılık Şemaları Ölçeği					
		Düşük	Eşik	Yüksek	Toplam
Alan	Sözel	46 %33.6	79 %35.6	33 %31.4	158 %34.1
	Eşit Ağırlık	33 %24.1	61 %27.5	40 %38.1	134 %28.9
	Sayısal	58 %42.3	82 %36.9	32 %30.5	172 %37.1
	Toplam	137 100%	222 100%	105 100%	464 100%
$X^2=6.960, df=4, p=.138 (p>0.05)$					
Sınav Kaygısı Envanteri					
		Düşük	Eşik	Yüksek	Toplam
Alan	Sözel	88 37%	55 %30.6	15 %32.6	158 %34.1
	Eşit Ağırlık	63 %26.5	56 %31.1	15 %32.6	134 %28.9
	Sayısal	87 %36.6	69 %38.3	16 %34.8	172 %37.1
	Toplam	238 100%	180 100%	46 100%	464 100%
$X^2=2.441, df=4, p=.655 (p>0.05)$					

Tablo 9 incelendiğinde öğrencilerin okudukları alana göre Sınırlılık Şema Ölçeğinden aldıkları puanların Ki kare analizine göre kategorik olarak değerlendirildiğinde, öğrencilerin okudukları alanlara göre aralarında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Benzer şekilde sınav kaygısı envanterinden alınan puanların öğrencilerin okudukları alana göre Ki kare analizi yapıldığında kategorik olarak aralarında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. $p>0.05$.

Tablo 10. Lise türü değişkenine dönük ki-kare testi sonuçları

Sınırlılık Şemaları Ölçeği					
		Düşük	Eşik	Yüksek	Toplam
Lise Türü	Meslek Lisesi	45 %32.8	83 %37.4	30 %28.6	158 %34.1

	Anadolu/fen Lisesi	49 %35.8	55 %24.8	21 %20	125 %26.9
	Genel Lise	43 %31.4	84 %37.8	54 %51.4	181 39%
	Toplam	137 100%	222 100%	105 100%	464 100%
$X^2=14.208, df=4, p=.007 (p<0.05)$					
Sınav Kaygısı Envanteri					
		Düşük	Eşik	Yüksek	Toplam
Lise Türü	Meslek Lisesi	82 %34.5	62 %34.4	14 %30.4	158 %34.1
	Anadolu/fen Lisesi	67 %28.2	46 %25.6	12 %26.1	125 %26.9
	Genel Lise	89 %37.4	72 %40	20 %43.5	181 %39
	Toplam	238 100%	180 100%	46 100%	464 100%
$X^2=906, df=4, p=.924 (p>0.05)$					

Tablo 10'a bakıldığında öğrencilerin devam ettikleri lise türlerine göre Sınırlılık Şema Ölçeğinden aldıkları puanların Ki kare analizi yapıldığında kategorik olarak aralarında anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmaktadır. $p<0.05$. Diğer tarafta sınav kaygısı envanterinden alınan puanların öğrencilerin devam ettikleri lise türüne göre bir farklılığın olmadığı ortaya çıkmıştır. $p>0.05$.

Tablo 11. Ekonomik durum değişkenine dönük ki-kare testi sonuçları

		Sınırlılık Şemaları Ölçeği			
		Düşük	Eşik	Yüksek	Toplam
Ekonomik Durum	Yüksek	20 %14.6	28 %12.6	14 %13.3	62 %13.4
	Orta	102 %74.5	152 %68.5	75 %71.4	329 %70.9
	Düşük	15 %10.6	42 %18.9	16 %15.2	73 %15.7
	Toplam	137 100%	222 100%	105 100%	464 100%
$X^2=4.125, df=4, p=.389 (p>0.05)$					
		Sınav Kaygısı Envanteri			
		Düşük	Eşik	Yüksek	Toplam
Ekonomik Durum	Yüksek	31 %13	27 %15	4 %8.7	62 %13.4
	Orta	170 %71.4	127 %70.6	32 %69.6	329 %70.9
	Düşük	37 %15.5	42 %14.4	16 %21.7	73 %15.7
	Toplam	238 100%	180 100%	46 100%	464 100%
$X^2=2.405, df=4, p=.662 (p>0.05)$					

Tablo 11'e bakıldığında, öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumlarına göre, Sınırlılık Şema Ölçeğinden alınan puanların Ki kare analizi sonucunda aralarında anlamlı bir ilişkinin olmadığı ortaya çıkmıştır. $p>0.05$. Benzer şekilde sınav kaygısı envanterinden alınan puanların öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumlarına göre bir farklılaşma olmadığı görülmektedir. $p>0.05$

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre üniversiteye hazırlanan lise son sınıf öğrencilerinin sınav kaygısı ile sınırlılık algısı arasında bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Elde edilen sonuçlar, üniversiteye hazırlanan öğrencilerde sınav kaygı düzeyi ile sınırlılık algısı düzeyi bakımından, her iki ölçekten düzey olarak aynı gruplarda yer alan öğrencilerin oranlarının yüksek olduğu

görülmüştür. Örneklemde elde edilen sonuçlarda sınav kaygısı yüksek olan öğrencilerin aynı zamanda sınırlılık düzeyinin de yüksek olma olasılığının güçlü olduğu değerlendirilebilir. Aynı şekilde kategorik olarak sınav kaygı düzeyi “eşik” ve “düşük” olan öğrencilerin, sınırlılık şemaları ölçeğinde aynı gruplarda yer aldıkları saptanmıştır. Sınırlılık şemaları ölçeği ile sınav kaygısı envanteri arasında yapılan korelasyon analizlerinde, aralarında çok güçlü olmasa da anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır.

Çalışmaya katılan ergenlerin sınav kaygısı envanterinden aldıkları puanların, cinsiyete, dershaneye gidip-gitmeme durumuna, okudukları alana, lise türlerine ve ailenin ekonomik durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde sınırlılık şemalarından alınan puanların, öğrencilerin cinsiyetine, okudukları alana ve ailenin ekonomik durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamıştır.

Diğer tarafta ise, sınırlılık şemaları ölçeğinden alınan puanların, öğrencilerin dershaneye gidip gitmeme durumuna göre, dershaneye gidenler lehine anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde, öğrencilerin okudukları lise türlerine göre, anadolu/fen lisesini okuyanlar lehine anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre sınav kaygısı envanteri toplam puanına göre, kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Literatüre bakıldığında bu bulguları destekleyen ve bu bulgularla çelişen araştırmalara rastlamak mümkün.

Konu ile ilgili daha önceki araştırmalara bakıldığında, bazı araştırmalarda sınav kaygısı ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı ortaya çıkmıştır. Gençdoğan (2003), ergenlerin sınav kaygısı ile boyun eğicilik düzeyleri ve sosyal destek algısı arasındaki ilişkileri incelediği araştırmasında sınav kaygısı ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını göstermiştir. Akman, İzgi, Bağce ve Akıllı (2007), ilköğretim öğrencilerinin fen’e karşı tutumlarının sınav kaygısı düzeylerine etkisini inceledikleri araştırmada sınav kaygısı ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulmamışlardır. Bozkurt (2012), yaptığı araştırmasında sınav kaygısı ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulmamıştır. Bu bulgular, araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Diğer tarafta ise, Başoğlu’nun (2007)’de yaptığı çalışmada, erkek öğrencilerin sınav kaygısı puanlarının kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Başoğlu (2007), sınav kaygısının erkeklerde daha yüksek çıkmasının nedenini, geleneksel Türk aile yapısının meslek sahibi olma açısından erkeğe daha çok sorumluluk vermesine ve bu sorumluluğun erkeği daha çok baskı altına almasına bağlamıştır. Zeidner (1990), yapmış olduğu araştırmada kız öğrencilerin sınav kaygısı puanlarının, erkek öğrencilerinkinden yüksek olduğu saptanmıştır. Kısa (1996), yapmış olduğu çalışmada, kız ve erkek öğrencilerin sınav kaygısı ölçeğinden aldıkları puanların anlamlı bir şekilde farklılaştığını ortaya koymuştur. Araştırmanın sonucuna göre kız öğrencilerin kaygı düzeylerinin erkek öğrencilerin kaygı düzeylerine göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Zeidner ve Safir’in (1989), İsrailde yapmış oldukları çalışma sonucuna göre, cinsiyet değişkeni ile sınav kaygısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, kız öğrencilerin sınav kaygı düzeyleri tüm etnik ve sosyal gruplarda, erkek öğrencilerin aldıkları puanlardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kayapınar (2006), yaptığı çalışmada cinsiyet değişkenine göre, sınav kaygısı puanlarının anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır. Bulgular, kız öğrencilerin sınav kaygısı düzeyinin erkek öğrencilerin sınav kaygısı düzeyinden

anlamli derecede yüksek olduğu saptanmıştır. Alyaparak (2006), kız öğrencilerin sınav kaygı düzeylerinin erkeklere göre yüksek olmasının nedenleri arasında, kültürümüzde kaygı, korku gibi duygusal özelliklerin kadınlara atfedilmesi olarak değerlendirmektedir. Ayrıca Alyaparak, toplumda pek çok kadının toplumsal kimliğine mesleği ve ekonomik bağımsızlığı sonucu ulaştığını ve sınavların meslek sahibi olma konusunda bir adım olduğunu ifade etmiştir. Bu sonucun kızların daha fazla sınav kaygısı yaşamasında etkili olabileceğini değerlendirmektedir. Bu sonuçlar çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermemektedir.

Cinsiyet değişkeni ile sınırlılık şema leğinden alınan puanları arasında anlamli bir ilişki bulunmamıştır. Söz konusu her iki ölçekten de cinsiyet değişkeninde anlamli bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Erkek ve kız öğrencilerin sınırlılık şema leğinden aldıkları puanların birbirine yakın olduğu, aynı kategorilerde (düşük, eşik, yüksek) yer alma oranlarının birbirinden fazla uzaklaşmadığı görülmektedir.

Yapılan araştırma sonucuna göre dersaneye gidip-gitmeme durumunun, sınav kaygısı toplam puanlarına göre anlamli bir farklılık olmadığı ortaya çıkmıştır. Literatüre bakıldığında bu durumu destekleyen çalışmalara rastlamak mümkün. Duman'ın (2008)'de yaptığı araştırmada, öğrencilerin dersaneye gidip-gitmeme durumu ile sınav kaygısı arasında anlamli bir farklılık görülmemiştir.

Diğer tarafta sınırlılık şemaları leğinden elde edilen puanlar ile dersaneye gidip-gitmeme değişkeninde anlamli bir fark ortaya çıkmaktadır. Bu sonuçlar sınav kaygısı envanterinden ortaya çıkan sonuçlarla farklılık göstermektedir. Bu sonuçlara göre; dersaneye giden öğrencilerin kendini algılamada daha pozitif olduğu, dersaneye gidenlerin ilave bir eğitim aldıkları ve bu durumun onları rahatlattığı, ilişkilere dair sınırlılık düzeylerinin daha düşük olduğu açıklaması yapılabilir.

Araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde sınav kaygısı envanterinden alınan puanlarla, öğrencilerin okuduğu alana göre anlamli bir farkın olmadığı görülmektedir. Literatüre bakıldığında benzer sonuçlara rastlamak mümkün. Alyaparak (2006) 'ın niversiteye sınavına hazırlanan öğrencilerde sınav kaygısını etkileyen faktörler çalışmasında sınav kaygısı toplam puanın , sayısal, sözel ya da eşit ağırlık ğrencisi olma durumuna göre anlamli bir şekilde farklılaşmamaktadır. Diğer tarafta Ekşi (1998)'nin yaptığı araştırmada sayısal öğrencilerin, sözel ve eşit ağırlık alanında okuyan öğrencilere göre daha kaygılı oldukları saptanmıştır. Bu sonuç araştırma sonuçlarıyla çelişmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin okudukları alan ile sınırlılık şema leğinden elde edilen puanlar arasında, anlamli bir ilişki tespit edilmemiştir. Yapılan analizlerde öğrencilerin okudukları alanlara göre, sınırlılık şemaları leğinden aldıkları puanların birbirine yakın olması, yapılan Ki-kare analizlerinde, kategorik olarak birbirine yakın oranlarda yer almaları, sonuçların anlamli bir şekilde farklılaşmadığı değerlendirmesi yapılabilir. Söz konusu öğrencilerin lisede devam ettikleri alanların onların, kendilerini algılayışlarında, ilişki geliştirmede ve dünyaya farklı bir açıdan bakma düzeylerini etkilemediği açıklaması yapılabilir.

Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin sınav kaygısı envanteri puanların, gittikleri lise türüne göre anlamli bir farklılık göstermediği ortaya çıkmaktadır. Literatüre bakıldığında, araştırmanın sonuçlarını destekleyen sonuçlara rastlamak mümkün. Yıldız (2007), yaptığı araştırmada fen lisesi ğrencilerinin sınav kaygısı toplam puanları ortalaması ile kuruntu alt

boyutu puanları, duyuşsallık alt boyutu puanları, Anadolu lisesi ve genel lise öğrencilerinin toplam puanlarının ortalamalarından düşük olduğu bulunmamıştır. Benzer şekilde Kısa (1996)'ın araştırmasının sonuçlarına bakıldığında, öğrencilerin öğrenim gördükleri lise türüne göre anlamlı olarak fark görülmemektedir. Alyaprak (2006), üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerde sınav kaygısını etkileyen faktörlerini araştırdığı araştırmasında, öğrencilerin öğrenim gördüğü fen lisesi, genel lise ve meslek liseleri sınav kaygısı arasında anlamlı bir farka rastlamamıştır.

Diğer tarafta öğrencilerin okudukları lise türü ile sınırlılık şemaları ölçeğinden çıkan puanların, anadolu/fen lisesine gidenler lehine anlamlı bir fark görülmektedir. Bu sonuçlar sınav kaygısı envanterinden çıkan sonuçlarla paralellik göstermediği şeklinde değerlendirilebilir. Söz konusu bu sonuçtan yola çıkılarak anadolu/fen lisesine giden öğrencilerin sınırlılık düzeylerinin düşük olduğu, bir ilişkiyi sürdürmenin ve dönüştürmenin dış etkenlere bağlı olduğu inancın düşük olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Yapılan analizlerde kategorik olarak, sınırlılık şemaları ölçeğinde en düşük puanları alanlar anadolu/fen lisesine gidenlerin olduğu görülmektedir. Bu durum diğer lise türlerine giden öğrencilerden, kişilerarası ilişkilerinin yüksek olduğu, dışa bağımlı olmadıkları, daha esnek oldukları ve sabit düşünceye sahip olmadıkları yorumu yapılabilir. Literatüre bakıldığında araştırmadan çıkan bu sonuçların desteklendiği görülmektedir. (Hay ve ark. 1998 ; Baumeister, Cambell, Krueger, & Vohs. 2003) yaptıkları araştırmada, genel kendilik algısının ve birçok faktörün (akademik kendilik algısı, benslik saygısı vb.), genellikle bireylerin akademik ve performans yönleri ile birlikte ele alındığı gözlemlenmektedir. Kendilik algısı bu yönden genel olarak bireylerin motivasyonları, kariyer arzuları, eğitim başarıları, fiziksel performans, ruhsal ve fiziksel sağlıkları ile birlikte değerlendirilmektedir.

Araştırmanın sonucuna göre ailenin ekonomik durumu ile öğrencilerin sınav kaygısı arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Literatüre bakıldığında benzer araştırmaları görmek mümkün. Kısa (1996), yapmış olduğu çalışmada ergenlerin ailelerinin ekonomik düzeyleri ile sınav kaygısı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki saptamamıştır. Benzer şekilde Zeidner ve Safir (1989) yaptıkları çalışmada, sosyo-ekonomik düzeyle sınav kaygısı arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmamıştır. Literatüre bakıldığında bu araştırma sonuçlarıyla çelişen sonuçların da olduğu görülmektedir. Kayapınar (2006), araştırmasında sınav kaygısı ile ekonomik durum arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Alyaprak (2006), yaptığı çalışmada ailenin ekonomik düzeyine bağlı olarak sınav kaygısında anlamlı bir farklılaşma olduğunu saptamıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, ekonomik durumu düşük olan ailelerin çocuklarının ekonomik durumu yüksek olan ailelerin çocuklarına nazaren daha fazla sınav kaygısı yaşadıkları ortaya konulmuştur. Guide ve Ludlow (1989), Kuzey Amerika ve Şili'de yedinci ve sekizinci sınıf öğrencileri ile yapılan bir araştırmada her iki kültürde de düşük sosyo ekonomik düzeyden öğrencilerin orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeyden öğrencilere göre daha yüksek sınav kaygıları olduğu bulunmuştur (akt: Bozkurt, 2012). Alisinanoğlu ve Ulutaş (2000), bireylerin ekonomik ve sosyal durumları, ihtiyaçlar hiyerarşisinde önemli bir yer tutar. Mesela, bireyin ekonomik durumunun zayıf olması, ailenin temel ihtiyaçlarını karşılayamamasına, hayattan zevk almamasına neden olmaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak, aile ilişkilerinde gerginlik, sinirlilik, tedirginlik şeklinde yansıyor, çocuğun hayatını sürdürürken kaygılarının daha fazla olmasına sebebiyet vermektedir. Aynı zamanda, bireyin okul veya ev çevresindeki

arkadaşlarının yediğini yiyememe, giydiğini giyememe ve bunları içine sindirememeye de kaygı düzeylerini artırabilmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin ailelerin ekonomik durumları ile sınırlılık şemaları ölçeği toplam puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir. Çıkan bu sonuçlar sınav kaygısı envanterinden ortaya çıkan sonuçlarla paralellik göstermektedir. Burada üniversiteye hazırlanan lise son sınıf öğrencilerinin ailelerinin ekonomik düzeylerine göre, sınırlılık düzeylerinin anlamlı düzeyde bir farklılaşma görülmediği, zira kategorik olarak birbirine yakın düzeyde oldukları görülmektedir.

Sonuç olarak üniversiteye hazırlanan lise son sınıf öğrencilerinde sınırlılık algısı ile sınav kaygısı arasındaki ilişkinin olması, bireylerin kendilerini sınırlı, bağımlı hissetmeleri ve kendi şartlarını değiştiremeyeceklerine, yaşadıkları toplumsal ve bireysel ilişkilerini dönüştürme ve geliştirme olanağının ellerinde olmadığı inancının üst düzeyde olmasına bağlanabilir.

Bu çalışmanın sınırlılıkları, araştırmanın sadece Batman ili ile sınırlı olması, çalışmanın veri toplama sürecinin kısa olması, örneklemin çok geniş olmaması, çalışmada yer alan katılımcıların yaş farklılıklarının büyük olmaması ve çalışmanın karşılaştırılmalı bir yapıda ele alınmaması şeklinde sıralanabilir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar ışığında, araştırmacılara şu önerilerde bulunulmuştur. Sınırlılık şemalarının farklı değişkenlerle ele alınması, farklı yaş gruplarında sınırlılık şemalarının karşılaştırıldığı çalışmaların yapılması yerinde olacaktır. Ergenlerin dünyaya ilişkin geliştirdikleri sınırlılık algısının berteraf edilmesi için, kendilerini güvende hissedecekleri bir algının oluşturulmasına dönük tedbirler alınabilir. Liselerde görev yapan psikolojik danışmanların, öğrencilerin sınırlılık algısının azaltılmasına yönelik grupla psikolojik danışma seansları düzenlenebilir.

5. KAYNAKÇA

- Akman, B., İzgi, Ü., Bağçe, H., ve Akıllı, H.İ. (2007). İlköğretim öğrencilerinin fen'e karşı tutumlarının sınav kaygısı düzeylerine etkisi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 32(146), 3-11.
- Alisinanoğlu, F., & Ulutaş, İ. (2000). Çocuklarda kaygı ve bunu etkileyen etmenler. Çocuklarda kaygı ve bunu etkileyen faktörler. *Milli Eğitim Dergisi*, 145, 15-19.
- Alyaprak, İ. (2006). *Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerde sınav kaygısını etkileyen faktörlerin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Aydın, A., Boysan, M., Tutarel-Kislak, S., Kalafat, T., Selvi, Y., & Besiroğlu, L. (2012). The predictive value of interpersonal schemas, perfectionism, and thought action-fusion in obsessive compulsive disorder. *Düşünen Adam*, 25(2), 108-118.
- Başoğlu, S. T. (2007). *Sınav Kaygısı ile Özgüven arasındaki İlişkinin Erinlik Döneminde İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Baumeister, R. F., Cambell, J. D., Krueger, J. I., & Vohs, K. D. (2003). *Does High Self-Esteem Cause Performance, Interpersonal Success, Happiness, or Healthier Lifestyles*. *Psychological Science in the Public Interest*, 4(1), 1-44.
- Boysan M., & Kağan, M. (2016). Associations between career decision-making difficulties, maladaptive limitedness schemas. *Sleep and Hypnosis*, 18(4), 97-110.

- Boysan, M., Besiroğlu, L., Kalafat, T., Kagan, M., & Ateş, C. (2010). Üniversite öğrencilerinde işlevsel olmayan kişilerarası şemaların obsesif kompulsif ve disosiyatif belirtilerle ilişkisi. *Archives of Neuropsychiatry*, 47(1), 9-15.
- Boysan, M., Kayri, M. (2006). *Depresyonda bilişsel yatkınlık hipotezine ilişkin yeni bir yaklaşım: Sınırlılık Şemaları Ölçeği'nin geçerlilik güvenilirlik çalışması*. Ankara. 14. Ulusal Psikoloji Kongresi, Ankara.
- Boysan, M., Beşiroğlu, L., Kara, H., Kayri, M., Keskin, S. (2008). *Sınırlılık Algısının Depresyonla İlişkisi: Pskokometrik Bir Analiz*. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*; 9: 191-196
- Bozkurt, S. (2012). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde sınav kaygısı, matematik kaygısı, genel başarı ve matematik başarısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Blatt, S. J., & Zuroff, D. C. (1992). *Interpersonal relatedness and self-definition: Two prototypes of depression*. *Clinic Psychology Review*, 12, 527-562
- Büyüköztürk, Ş. (2009). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Büyükkaragöz, S. (1990). Okula uyumsuzluk ve başarısızlıkta okulun rolü. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 78, 29-33
- Cüceloğlu, D. (2002). *İnsan ve Davranışı*. (20. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Duman, G. K. (2008). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin durmluk-sürekli kaygı düzeyleri ile sınav kaygısı düzeyleri ve anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Ekşi, P. (1998). *Sınav kaygısının üniversite adayı ergenlerde incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Gençdoğan, B. (2002). *Kasabada yaşayan lise öğrencilerinin üniversite sınavı öncesi sınav kaygısı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(4), 45-57.
- Hay I, & Ashman, A. F. (1998). *Educational Characteristics of Students With High or Low Self Concept*. *Psychology in the Schools*, 35(4), 391-500.
- Kağan, M. (2011). Frost çok boyutlu mükemmeliyetçilik ölçeğinin Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12(3), 192-197.
- Kayapınar, E. (2006). *Ortaöğretim Kurumları Seçme ve Yerleştirme Sınavı (OKS)'na Hazırlanan İlköğretim 8.sınıf Öğrencilerinin İncelenmesi*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Afyonkarahisar Üniversitesi, Afyon.
- Kayri, M., & Boysan, M. (2008). Bilişsel yatkınlık ile depresyon düzeyleri ilişkisinin sınıflandırma ve regresyon ağacı analizi ile incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 168-177.
- Kısa, S. (1996). *İzmir İl Merkezinde Dersaneye Devam Eden Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Sınav Kaygılarıyla Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- McDonald, A. S. (2001). *The prevalence and effects of test anxiety in school children*. *Educational Psychology*, 21(1), 89-101..
- Morgan, C. (1977). *A Brief Introduction to Psychology*. Ankara. Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları.

- Öner, N. (2006). *Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testlerden Örnekler*. İstanbul:Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Öner, N. (1990). *Sınav Kaygısı Envanteri El Kitabı*. İstanbul: Yükseköğretimde Rehberliği Yayıma Vakfı Yayınev.
- Öner, N., Le compte, A. (1998). *Süreksiz Durumluluk/Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı*. Ankara: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Safren, S.A., Gonzalez, R. E., Horner, K. J., Leung, A. W., Heimberg, R. G., & Juster, H. R. (2000). Anxiety in ethnic. minority youth methodological and conceptual issues and review of literature. *Behavior Modification*, 24(2), 147-183.
- Spielberger, C., & VOGG, R. (1995). *Text Anxiety, Theory, Assessment and Treatment*. Abingdon: Taylor and Francis.
- Spielberger, C. D. (1972). *Theory and Research in Anxiety*. New York: Academic Press.
- Şahin, M. (1985). Başarı düzeyi farklı üç grupta lise öğrencisinin kaygı düzeyi yönünden karşılaştırılması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yapıcı, Ş., & Yapıcı, M. (2005). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Yavuzer, H. (1999). *Anne-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yıldırım, İ. (2008). Üniversite giriş sınavına hazırlanan öğrencilerde sınav kaygısını etkileyen ailesel değişkenler. *Eurasian Journal Of Educational Research*, 31, 171-186.
- Yıldız, H. Y. (2007). Sınav kaygısı-ana-baba tutumları ve mükemmeliyetçilik arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Zeidner, M. (1998). *Test Anxiety*. New York: Plenum Press.
- Zeidner, M., & Safir M. P. (1989). Sex, ethnic, and social differences in test anxiety among Israeli adolescents. *The Journal of Genetic Psychology*. 150 (2), 175-85.
- Zeidner, M. (1990). Does test anxiety bias scholastic aptitude test performance by gender and socio-cultural group. *Journal of Personality Assessment*, 55(1), 145-160.